

VELAYET ALTINDAKİ ÇOCUĞUN, MALLARINI KENDİSİNİN YÖNETMESİ (ÇOCUĞUN SERBEST MALLARI)

Management of the Property of the Child Under Custody (Freely Disposable Property of the Child)

Doç. Dr. Gökçe CANARSLAN*

Geliş Tarihi: 27.05.2025 | Yayına Kabul Tarihi: 6.10.2025

Öz

Kanun koyucu, çocuğun kişi varlığının yanında mal varlığını da korumak için genel düzenlemelerle yetinmeyerek, bu konuda oldukça ayrıntılı hükümler getirmiştir. Çocuk malları başlığındaki bu hükümlerde, bazı malları çocuğun kendisinin yönetmesine imkân tanımıştır. Velayet altındaki çocuğa, böyle bir imkânın tanınmasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bu sebepler, onu hayata ve ekonomik bağımsızlığa hazırlamak, bazen erginlikten sonra bile etkileri devam edecek yönetim kararları konusunda çocuğu bilinçlendirmektir.

Çocuğun yönetebileceği mallar iki yönden sınırlıdır. İlk sınır, malların kanunda belirtilen serbest mallar arasında olması gerektiğidir. Serbest mallar, çocuğa yapılan karşılıksız kazandırmalar, bazı şartlarla çocuğun miras hukukundan doğan saklı payı, meslek

Abstract

In order to protect the child's assets as well as his/her personal assets, the legislator has not contented himself/herself with general regulations and has introduced quite detailed provisions in this regard. In these provisions under the heading of children's property, the child is allowed to manage some of the property by himself/herself. There are various reasons for granting such an opportunity to the child under custody. These reasons are to prepare the child for life and economic independence and to raise the awareness of the child about the management decisions, which will sometimes continue to have effects even after puberty.

The property that the child can manage is subject to two limits. The first limit is that the goods must be among the freely disposable property of the child

* Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı, gcanarslan@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7334-1872.

ve sanatla uğraşması için kendisine verilen mallar ile çocuğun fikri veya bedeni çalışmaları sonucunda elde ettiği kişisel kazancından oluşmaktadır. İkinci sınır ise çocuğun serbest malları arasına giren mallarını yönetebilmesi için ayırt etme gücüne sahip olmasıdır. Çocuk mallarına ilişkin hükümlerde ayırt etme gücünün olması şartı açıkça yer almamakla birlikte hükmün amacından varlığı sonucuna ulaşılmaktadır. Zira çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse zaten tam ehliyetsiz olacak ve fiilleri hukuki sonuç doğurmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Serbest Mal, Velayet, Aile, Erginlik.

specified in the law. Freely disposable property of the child consists of gratuitous gifts made to the child, the reserved share of the child arising from the inheritance law under certain conditions, the property given to the child to engage in profession and art, and the personal earnings obtained by the child as a result of intellectual or physical labour. The second limit is that the child must have the power of discernment in order to manage his/her freely disposable property. Although the provisions on children's property do not explicitly stipulate that the child must have the power of discernment, this conclusion is reached from the purpose of the provision. Because if the child does not have the power of discernment, he/she will be fully incapacitated and his/her actions will not have legal consequences.

Keywords: Child, Freely Disposable Property of the Child, Custody, Family, Puberty.

GİRİŞ

Çocuk mallarına ilişkin hükümler, 4721 sayılı, 22.11.2001 tarihli Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) ikinci kitabı olan aile hukukunun, hısımlık ilişkilerinin yer aldığı ikinci kısmının, soybağının kurulması isimli birinci bölümünün yedinci ayrımında, "Çocuk Malları" başlığıyla düzenlenmiştir. Yürürlükten kalkan 743 sayılı, 17.02.1926 tarihli Türk Kanunu Medenisi (eMK) md.278-289'da çocuk mallarına ilişkin hükümler yer almakla birlikte yapılan değişikliklerle TMK md. 352-363'da malların korunmasına daha fazla önem verildiği görülmektedir.

Temel kural, çocuk velayet altındaysa mallarının yönetiminin ana ve babada olmasıdır. Çocuğun velayeti ana ve babadan sadece birindeyse, malları yönetmek de onun hakkı ve görevidir. TMK md. 357-359 arasında çocuğun serbest malları düzenlenmiştir. Serbest mallar, velayet veya vesayet altında olduğuna bakılmaksızın,

ana ve baba ya da vasi yerine çocuğun bizzat kendisinin yöneteceği mallardır. Serbest mallar, kanunda karşılıksız kazandırmalar, saklı pay, meslek ve sanatla uğraşması için çocuğa verilen mallar ile çocuğun kişisel kazancı başlıklarında yer almaktadır.

Çocuğun serbest malları sadece kendi yönetimindeki mallardan oluşmamaktadır. Başka deyişle serbest mallar, çocuk veya vasi ve kayyım gibi üçüncü kişiler tarafından da yönetilebilir. Ancak bu çalışmada sadece çocuğun kendi kendisinin yöneteceği mallar incelenmiş, üçüncü kişilerin yönetimine ilişkin hususlar kapsam dışı bırakılmıştır. Bununla bağlantılı olarak çalışmada, ana ve babanın velayeti altındaki, ergin olmayan çocuk ele alınmıştır. “Çocuk” kavramının yaşı kaç olursa olsun, ana ve baba ilişkisinde ailenin ferdi olarak ifade edilen diğer anlamından kaçınılmıştır.

1. ÇOCUK MALLARI

1.1. Çocuk Malları Kavramı

Eski bir İsviçre deyişine göre *çocuğun malları, demirden mallardır*¹. Bu sözün anlatmak istediği çocuk mallarının yönetildiği süre boyunca bu malların korunması, mallara zarar verilmemesi, özünün ve değerinin azalması sonucunu doğurabilecek tehlikelerden kaçınılması gerektiğidir². Çocuğun kendisi dışında veli, vasi, kayyım fark etmeksizin kim olursa olsun malları yönetecek kişiden, malların özenle korunması kuralına uygun hareket etmesi ve zamanı geldiğinde malları, hesabıyla birlikte çocuğa devretmesi beklenmektedir.

Çocuk mallarının tanımı kanunda yapılmamakla birlikte doktrinde, velayet altındaki çocuğun ana ve babasının mallarından ayrı, bağımsız şekilde kendisine ait malvarlığına “çocuk malları” adı verilmektedir³. Çocuğun malvarlığına sahip olması,

¹ “Kindesgut ist eiserne Gut”

² Marie-Laure Papaux Van Delden (2010), *Commentaire Romand, Code Civil I, Art. 1-456 CC*, Editör: Pascal Pichon-naz, Bénédict Foëx, Christiana Fountoulakis, Helbing Lichtenhahn Verlag, Bâle, (art. 318), N. 11, s. 1969.

³ Kurt Affolter-Fringeli ve Urs Vogel (2016), *Die elterliche Sorge/ der Kindesschutz, Das Kindesvermögen, Minderjährige unter Vormundschaft, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Berner Kommentar*, Editör: Heinz Hausheer, Hans Peter Walter, Stämpfli Verlag AG, Berne, (art. 318), N. 4, s. 806; Luca Maranta (2021), *ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, OFK- Orell Füssli Kommentar*, Editör: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser, Orell Füssli Verlag AG, Zürich, (art. 318), N. 1, s. 743; Yvo Biderbost, (2023), *Personen- und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB – PartG, CHK- Handkommentar zum*

onun tamamen ve sağ olarak doğumundan itibaren hak ehliyetine sahip olmasına, dolayısıyla ana ve babadan bağımsız haklarının da bulunmasına dayanmaktadır⁴. Çocuk malları, malvarlığı değeri taşıyan, para ile ölçülebilen bütün değerleri ifade etmektedir⁵. Bu kapsama taşınır, taşınmazlar, alacaklar, haklar, hisse senetleri benzeri değerler girmektedir⁶. Öncelikle mülkiyet hakkı⁷ olmakla birlikte sınırlı aynı haklar, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda belirtilen eserler üzerindeki haklar da çocuk malları arasında yer almaktadır⁸.

Çocuk malları çeşitli kaynaklardan edinilebilir. Bu kaynaklar, hukuki işlem, hukuka aykırı fiil veya doğrudan kanun olabilir. Hukuki işlemler arasında bağışlama sözleşmesi önemli bir yer tutmaktadır. Çocuğa doğum günlerinde, bayramlarda, iyi bir okulu kazandığında veya mezun olduğunda çeşitli hediyelerin verilmesi bu kapsamda değerlendirilir⁹. Ancak kazandırmanın belli bir saiki olması gerekmez, akademik başarılarının yanında sadece sevildiği için de çocuğa bağışlama yapılması mümkündür. 6098 sayılı 11.01.2011 tarihli Türk Borçlar Kanunu (TBK) md. 285 vd.'da düzenlenen bağışlama sözleşmesi, sağlararası sonuç doğurmak üzere bağışlayanın, kendi malvarlığından bağışlanana karşılıksız bir kazandırma yapmayı üstlendiği sözleşmedir. Uygulamada özellikle büyük ana ve büyük baba tarafından çocuğa yapılan kazandırmaların oldukça fazla olduğu görülmektedir.

Bağışlayanın fiil ehliyetine sahip herhangi biri olması yeterli iken (TBK md. 286/I) ana ve baba ya da geniş anlamda aile bireyi veya çocuğa tamamen yabancı üçüncü kişi olması önem arz etmemektedir. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük ve kısıtlıların sınırlı ehliyetsiz olarak yapacakları hukuki işlemlerde yasal temsilcilerinin rızası olmadan borç altına giremeyecekleri, TMK md. 16'da düzenlenmektedir. Ancak kendisine mal bağışlanan çocuğun, ayırt etme gücüne sahip olması halinde, ana ve babanın rızası olmaksızın bağışı kabul etmesi

Schweizer Privatrecht, Editör: Ruth Arnet, Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, (art. 318), N. 1, s. 1154; Hayrunnisa Özdemir (2013), "Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması", **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XVII, Sayı: 3, s. 83; Bilge Öztan (2015). **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, s. 1165.

⁴ Maranta, (art. 318), N. 2, s. 743; Affolter-Fringeli ve Vogel, (art. 318), N. 4, s. 806; Öztan, s. 1165.

⁵ Biderbost, (art.318), N.4, s.1054.

⁶ Papaux Van Delden, (art.318), N.1, s.1965; Öztan, s.1165.

⁷ Maranta, (art.318), N.3, s.744.

⁸ Papaux Van Delden, (art.318), N.1, s.1965; Semih Yünlü (2023). **Medeni Hukuk II Aile Hukuku**, Editör: Metin İkişler, Özlem Tüzüner, Adalet Yayınevi, İstanbul, s.410; Öztan, s.1165.

⁹ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.318), N.15, s.808.

mümkündür. Zira karşılıksız kazandırmalarda ayırt etme gücüne sahip çocuk, ana ve babanın rızasına gerek kalmaksızın tek başına hareket edebilecektir (TMK md. 16/I, c. 2). TBK md. 287'de ise ayırt etme gücüne sahip ancak tam ehliyetli olmayan kişilerin bağışlamayı kabul edebilecekleri, fakat yasal temsilci tarafından kabulün yasaklanması halinde bağışlamanın ortadan kalkacağı belirtilmektedir. Dolayısıyla niteliği gereği karşılıksız kazandırma olan bağışlamanın, kendisine bir yükümlülük getirmediği takdirde çocuk tarafından kabul edilerek bağışlamaya konu değerlerin, çocuk malları arasına dâhil edilmesi mümkündür. Buna karşılık ana ve babanın, bağışlamanın şartlarını ve çocuğun çıkarlarını dikkate alarak ona yükümlülük getirip getirmediğini değerlendirme ve çıkan sonuca göre kabulü engelleme hakları bulunmaktadır¹⁰.

Hukuki işlemten kaynaklanan çocuk malları arasına çocuğun meslek ve sanatla uğraşması sebebiyle, söz gelimi çıraklık yaparak veya bir işletmede hizmet sözleşmesiyle çalışarak elde ettiği kazançlar da girmektedir (TMK md. 359). Bunun yanında çocuğun lehdar olduğu hayat sigortasında, riziko meydana geldiğinde çocuğun elde edeceği sigorta alacağı da çocuk mallarındandır¹¹.

Hukuka aykırı bir fiil sebebiyle uğradığı zararın tazminini talep etmesi halinde, kendisine ödenen tazminat, çocuğun malları arasında yer almaktadır. Tazminatın hukuka aykırı olarak çocuğun kişilik hakkına yapılan saldırılardan veya bedensel bütünlüğün bozulmasından ya da başkaca sebeplerden doğması fark etmez. Hatta vesayet makamları ve vasinin çocuk mallarına gerekli özeni göstermemeleri halinde doğacak zararın, haksız fiil hükümlerine göre tazmini de bu kapsamdadır¹². Maddi veya manevi her türlü zararın tazmini için ödenen miktarlar, çocuk mallarına katılır. Ayırt etme gücü olmayan bir çocuğun, bedensel zarar görmesi halinde TBK md. 54 vd.'a göre maddi tazminat talebinde bulunabileceği tartışmasız olmakla birlikte, manevi zarar talebinde bulunup bulunamayacağının her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir¹³.

Çocuk mallarının kaynaklarından biri de doğrudan kanun hükümleridir. TMK md. 327/I'e göre çocuğun bakımı, korunması ve eğitimi için yapılması gereken

¹⁰ Alexander Rohde (2006). *Die Ernennung von Drittpersonen zur Verwaltung von Vermögen Minderjähriger (Art. 321 und 322 ZGB)*, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, s.39.

¹¹ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.318), N.18, s.810.

¹² Öztan, s.1164.

¹³ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.318), N.20, s.811.

giderler, ana ve baba tarafından karşılanmalıdır. Aksi durumda çocuğun ana ve babaya yönelteceği talep hakkı, onun kanundan doğan malvarlığının bir kısmını oluşturmaktadır¹⁴. Bunun yanında TMK md. 364 gereğince üstsoyundan ve refah içindeki kardeşlerinden isteyebileceği yardım nafakası¹⁵, TMK md. 495 vd.'a göre miras hakkı ya da TMK md. 516-517 vd.'da düzenlenen ölüme bağlı tasarruflar¹⁶ yoluyla da çocuk mallarının kazanılması mümkündür.

1.2. Velayet Altındaki Çocuğun Mallarının Yönetiminde Temel Kural

Çocuk hak ehliyetini, tamamen ve sağ doğmak şartıyla, ana rahmine düştüğü an elde etmektedir (TMK md. 28/II). Ancak kendisine hak elde etmesi imkânı sağlayan ve borç altına girebileceği hukuki işlemleri yapabilecek fiil ehliyetini kazanabilmesi için kanunda öngörülen diğer şartların gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu şartlar gerçekleşinceye kadar geçecek sürede, velayet altındaki çocuğun mallarının yönetimi, kural olarak ana ve babadadır (TMK md. 352). Ana ve baba, velayet hakları devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdür¹⁷. Başka deyişle çocuğun malvarlığını yönetmek, ana ve babanın hem hakkı hem de yükümlülüğüdür¹⁸. Çoğu zaman malları yönetme hakkıyla birlikte ana ve babanın malları kullanma hakları da bulunmaktadır. TMK md. 354'e göre kusurları sebebiyle velayet hakkı kaldırılmadığı sürece ana ve baba, çocuğun mallarını kullanabileceklerdir.

Çocuğun ergin olmasıyla veya malları yönetim haklarının ana ve babadan alınmasıyla birlikte, malların, hesabı verilerek ergin olduğunda çocuğa, diğer durumlarda üçüncü kişiye devredilmesi gerekmektedir. Çocuk malları yönetilirken çocuğun üstün yararını gözetmek en temel kuraldır. Bu sebeple ana ve baba malları yönetirken kendilerinin veya üçüncü kişilerin çıkarlarına göre değil, çocuğun

¹⁴ Cem Baygın ve Murat Doğan (2005). "Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı", **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: IX, Sayı: 1-2, s.381; Öztan, s.1162.

¹⁵ Wilhelm Felder ve Hausheer Heinz (2021). **Familienrecht für Einsteiger**, Stämpfli Verlag AG, Berne, s.187; Philippe Meier ve Stettler Martin (2009). **Droit de la Filiation**, Schulthess Editions romandes, Zürich, s. 509; Rohde, s.37.

¹⁶ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.318), N.6, s.807; Öztan, s.1163.

¹⁷ Serap Helvacı ve Fulya Erlüle (2023). **Medeni Hukuk**, Legal Yayıncılık, İstanbul, s.215; Zafer Zeytin ve Ömer Ergün (2022). **Türk Medeni Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.s.211; Ebru Ceylan (2018). "Türk Velayet Hukukunda Yeni Gelişmeler", **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 181, ss.1-16, s.10.

¹⁸ Emine Akyüz (2024). **Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, s.252; Özdemir, Hayrunnisa ve Ahmet Cemal Ruhi (2016). **Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları**, XII Levha Yayıncılık, İstanbul, s.1245; Reyhani Yüksel, Sera (2016). **Velayet Hakkının Anayasal Sınırları**, Legal Yayınevi, İstanbul, s.7.

çıkarlarına ve üstün yararına göre davranmakla yükümlüdür. TMK md. 363'te ana ve babanın çocuğun üstün yararını korumaları gerektiği ve bunu yaparken vekil gibi sorumlu oldukları belirtilmiştir. Başka deyişle ana ve baba, vekilin özen ve sadakat borcuna uygun şekilde davranmakla yükümlü tutulmuştur. Ayrıca kanun koyucu, çocuğun mallarının korunması için TMK md. 360'ta özel düzenlemeler getirmiştir. Ana ve babanın mallara özen göstermemesi halinde malların korunması için hâkim tarafından uygun önlemler alınabileceği bu kapsamda hâkimin, ana ve babaya talimatlar yoluyla müdahale edebileceği, kendisine verilen bilgi ve hesapları yeterli görmemesi halinde malların tevdi edilmesine veya ana ve baba tarafından güvence gösterilmesine karar verebileceği ifade edilmektedir.

Ana ve baba, malları yönetirken, onları uygun şekilde arttırmaya yönelik davranışlarda da bulunmakla yükümlüdür¹⁹. Bunu yaparken malların niteliklerine uygun şekilde davranmalı, malları korumalı, değerlerinin azalmamasına çaba göstermeli ve bu sonucu doğurabilecek hareketlerden kaçınmalıdır²⁰. Ana ve baba öncelikle mallarının özünü koruyarak dikkatle hareket etmeli, iyi yönetim ilkelerine göre mümkün olduğunca malların ürün vermelerini sağlamaya yönelmeli, spekülâtif yatırımlardan kaçınarak malların özünü korumak için gerekli tedbirleri almalıdır²¹. Malların niteliğine göre bu tedbirler değişebilir. Dolayısıyla ana ve baba, velayet altındaki çocuğun mallarını kiraya verebilir, kira bedelini tahsil edebilir, parayı vadeli mevduat veya döviz hesabında değerlendirebilir, kıymetli madenleri kasada saklayabilir, mallarda gerekli onarımları yapabilir. TMK md. 352 kapsamında malların yönetimi, yönetim faaliyetlerini, malvarlığı içindeki unsurların bakımı, korunması, onarımları, iyileştirilmeleri ve ekonomik amaçlarına uygun şekilde işletmeyi ilgilendiren hukuki ve fiili nitelikteki iş ve işlemlerin yapılmasını ifade etmektedir²².

Yönetim hakkı, sadece malların olağan şekilde işletilmesiyle sınırlı değildir. Yönetim, malları korumanın yanında değerlerini kaybetmemeleri için gerektiğinde onları satarak, yeni mal almayı da kapsayacak olağanüstü faaliyetleri içine alacak şekilde geniş anlamda değerlendirilmelidir. Bunun sebebi, çoğu zaman çocuk ergin oluncaya kadar geçecek uzun süre boyunca, zamana yayılan pek çok işlemin

¹⁹ Tanja Coskun-Ivanovic (2023). **Fortsetzungsfamilien im Recht - Recht auf Fortsetzung der Familie? Darstellung de lege lata und Vorschläge de lege ferenda**, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, s.79.

²⁰ Papaux van Delden, (art.318), N.11, s.1969.

²¹ İsviçre Federal Mahkemesi'nin 5P.57/2006 sayılı, 30.05.2006 tarihli kararı. (www.swisslex.ch)

²² Özdemir, s.184.

yapılması zorunluluğunda yatmaktadır. Şüphesiz ki satılan malların yerine alınanlar da çocuk mallarına katılacaktır. Yönetim sadece malların fiziksel olarak korunmasını değil, halihazırda mevcut taşınır veya taşınmaz mallarının, alacakların hukukien korunmasına yönelik dava açılmasını ve çocuğun gelirinin uygun şekilde artırılması amacıyla yürütülecek hukuki işlemleri kapsamaktadır²³.

2. SERBEST MALLARIN ÇEŞİTLERİ

Kanun koyucu tarafından henüz ergin olmadan önce çocuğa bazı mallar üzerinde kullanma ve yararlanma hakkı tanınmasının pek çok sebebi olabilir. Henüz ergin olmadan çocuğun geleceğe hazırlanıp, erginlikten sonra tek başına yapacağı hukuki işlemler için önceden deneyim elde etmesine imkân tanımak bu sebeplerden en önemlisidir²⁴. Bunun yanında büyükanne, büyükbaba gibi akrabalar tarafından yapılan bağışlarla çocuğun ekonomik bağımsızlığının desteklenmesi veya ölüme bağlı tasarruf yoluyla sevimyen ana veya babanın çocuğun mallarının yönetiminin dışında tutulması, örneğin miras kalan bir şirkette ana ve babanın nüfuzunun önlenmesi gibi amaçlarla da ana ve babanın yönetim hakkının bulunmadığı, serbest çocuk malları kategorisi oluşturulabilir²⁵. Böylece temel kural olan ana ve babanın yönetimine istisna teşkil edecek ayrı bir kategoriye ihtiyaç duyularak, çocuğun kendi kendisinin yöneteceği serbest mallar ortaya çıkmıştır.

2.1. Karşılıksız Kazandırmalar

TMK md. 357/I'de ana ve babanın, faiz getiren yatırım ya da tasarruf hesabı açılması için veya ana ve babanın kullanımları açıkça engellenmek şartıyla çocuğa yapılan kazandırmalardan elde edilen gelirleri kendi menfaatlerine sarf edemeyecekleri belirtilmiş, ancak hükmün devamında kazandırmada bulunan kişinin aksini kazandırma esnasında açıkça öngörmediği takdirde bunların yönetiminin ana ve baba tarafından yürütüleceği ifade edilmiştir (TMK md. 357/II). Hükümde, iki ayrı tür kazandırmanın serbest mallar arasında değerlendirileceği gösterilmektedir. İlk tür kazandırmalar, çocuğa hediye vermek için , tahviller, hazine bonoları, pay senetleri gibi gelirlerin çoğaltması amacıyla onun adına

²³ Affolter-Fringeli/ Vogel, (art.318), N.28, s.813.

²⁴ Turgut Akıntürk ve Derya Ateş (2024), **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul, s.439.

²⁵ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.321-322), N.5, s.874.

bankada faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılması şeklindedir²⁶. Diğer tür kazandırmalar ise ana ve babanın kullanmasının açıkça engellendiği, kazandırma yapan kişinin en geç kazandırma gerçekleşinceye kadar bunların ana ve babanın kullanımı dışında tutulacağı yönünde iradesini açıklayacağı nitelikteki mallardan oluşmaktadır.

TMK md. 357/I'de yer alan bu iki çeşit kazandırmada da ana ve babanın sadece malları kullanma hakları ortadan kalkmaktadır. Buna karşılık kazandırma konusu malları yönetme hakları devam etmektedir. Eğer ana ve babanın yönetim haklarının da engellenmesi isteniyorsa, kazandırmayı yapan kişi tarafından bu durum açıkça belirtilmelidir. Malları, ana ve babanın kullanımının dışında tutma iradesinin, kazandırma yapan kişi tarafından en geç kazandırma yapıldığı sırada açıklanması gerekmektedir²⁷. Böylece kazandırmanın yönetimi aksi belirtilmediği takdirde ana ve babaya ait olduğundan, TMK md. 357/I'e göre yapılan kazandırmalar kapsamında, ayırt etme gücüne sahip de olsa, çocuğun fiil ehliyetinin genişlediğinden bahsedilemeyecektir²⁸.

Ana ve baba kazandırmanın yönetiminden engellendiği takdirde, malları kimin yöneteceği, kazandırma yapan kişi tarafından belirlenebilir. Malları yönetecek kişi, kazandırmayı yapanın kendisi olabileceği gibi üçüncü kişi veya çocuk da olabilir. Eğer çocuk ayırt etme gücüne sahipse, doğrudan çocuğun yönetici olarak atanması da mümkündür²⁹. Başka deyişle bir belirleme yapılmadığı takdirde ayırt etme gücüne sahipse çocuk, değilse TMK md. 427'ye göre atanacak yönetim kayyımı malları yönetmelidir³⁰.

²⁶ Mehmet Erdem ve Aslı Makaracı Başak (2022). **Aile Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.477; Mehmet Akçaal (2024). **Medeni Hukuk**, Yetkin Yayınları, Ankara, s.191.

²⁷ Maranta, (art.323), N.3, s.750; Öztan, s.1179.

²⁸ Marie-Laure Papaux Van Delden (2009). "La Gestion des Biens de l'enfant : Pouvoir Parental et Dispositions en Faveur de l'enfant", **La Planification du Patrimoine Journée de Droit Civil 2008**, En l'honneur du Professeur Andreas Bucher, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, s.22.

²⁹ Bettina Hürlimann-Kaup ve Alexandra Jungo (2022). "Verwaltung und Nutzung des Kindesvermögens durch das urteilsfähige Kind", **Le Droit Sans Frontières**, Editör: Eva Maria Belser, Pascal Pichonnaz, Hubert Stöckli, Stämpfli Verlag AG, Zürich, s.367.

³⁰ Biderbost, (art.323), N.4, s.1163; Canan Yılmaz (2023). **Velayet Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara, s.302; Öztan, s.1179.

2.2. Saklı Pay

Ana ve baba, kural olarak çocuğun mallarını yönetme hakkına ve yetkisine sahiptir. Bu kapsama çocuğun miras yoluyla elde ettiği mallar da girmektedir. Ancak TMK md. 358/I'de çocuğun ölüme bağlı tasarruf yoluyla saklı pay kazanması halinde bunun ana ve babanın yönetimi dışında bırakılabileceği belirtilmektedir. Böylece çocuk, serbest malları arasında değerlendirilen saklı payı üzerinde yönetim hakkına sahip olabilecektir. TMK md. 358 hükmü çocuğun miras hakkını etkilememekte, düzenleme ile sadece malların yönetimi bakımından sorumlu olacak kişi değişmektedir³¹. Dolayısıyla mirasbırakanın takdir hakkını kullanmasına imkân tanınmaktadır. Hükümde saklı pay oranında çocuğun serbest mallarından bahsedildiği için mirasçı ataması türündeki ölüme bağlı tasarrufların bu kapsamda değerlendirilmesi, buna karşılık belirli mal bırakma şeklindeki tasarruflarda hükmün uygulanmaması gerektiği ileri sürülmektedir³². Mirasbırakan, ana ve babanın ikisini birden veya sadece içlerinden birini yönetim hakkı dışında bırakabilecektir³³.

TMK md. 358/II'de mirasbırakanın saklı payların yönetimini üçüncü kişiye bırakması halinde, ölüme bağlı tasarrufla bu kişinin belirli zaman aralıklarıyla sulh hâkimine hesap vermesini öngörebileceği düzenlenmiştir³⁴. Mirasbırakanın, mirasçısı olan çocuğun saklı payının yönetimini, genel kuraldan ayrılarak ana ve baba yerine başka kişiye bırakmasındaki amacın, ana ve babanın bu malları yönetmekte yeteri kadar başarılı olamayacaklarını düşünerek, kendisine göre önceden gerekli tedbirleri almak olduğu ileri sürülmektedir³⁵. Bununla birlikte söz konusu hüküm sadece saklı paya ilişkin olup saklı pay haricindeki miras payının yönetiminin, ölüme bağlı tasarruf yoluyla TMK md. 358'e göre değiştirilmesi mümkün değildir. Öte yandan saklı payın yönetiminin ana ve babadan alınması, onların bu malların gelirlerinden yararlanma haklarını ortadan kaldırmayacaktır³⁶. Ayrıca yönetimin üçüncü kişiye bırakılması ana ve babanın, çocuğun malvarlığını

³¹ Biderbost, (art.323), N.5, s.1163.

³² Ahmet Kılıçoğlu (2024). **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara.

³³ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.321-322), N.19, s.879.

³⁴ TMK md.358/II'de geçen "sulh hakimi" ifadesi, 4787 sayılı, 09.01.2003 tarihli Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'a göre "aile mahkemeleri hakimliği" şeklinde okunması gerekmektedir.

³⁵ Akintürk ve Ateş, s.440.

³⁶ Maranta, (art.323), N.4, s.750; Öztan, s.1182.

incelemek, üçüncü kişinin yanlış olabilecek kararlarına karşı yargı yoluna başvurmak gibi çocuğun korunmasına yönelik tedbirleri alma haklarını etkilemeyecektir³⁷.

TMK md. 358/I'de “*ana ve babanın yönetimi dışında bırakılabilir.*” ifadesiyle sadece yönetimin kaldırılmasından bahsedilmektedir. TMK md. 358/II'ye göre mirasbırakan, mallarının yönetimini “*...üçüncü kişiye bırakmışsa...*”, bu kişinin hakime hesap vermesini öngörebilir. Benzer düzenlemeye sahip mehaz İsviçre Medeni Kanunu (CCS) md. 321/2'de “*..mirasbırakanın malların yönetimini üçüncü kişiye devretmesi halinde, Çocuk Koruma Kurulu'nun bu kişiden periyodik olarak rapor ve hesap talebinde bulunabileceği*” ifadesi yer almaktadır. Mirasbırakan tarafından ana ve babadan kaldırılan yönetim hakkının üçüncü kişiye verilebileceğine şüphe yoktur. Ancak ayırt etme gücüne sahip çocuğa yönetim hakkının verilir verilmeyeceğinin tespiti gerekmektedir. Türk Hukuku'nda fazla dikkat çekmeyen bu sorun, İsviçre Hukuku'nda üzerinde oldukça tartışılan bir konudur. Doktrinde klasik görüşü savunan bazı yazarlara göre payın yönetimi, çocuğa devredilemez³⁸. Bu görüş, malların yönetiminin çocuğa tamamen bırakılmasını, velayet hakkına müdahale olarak görmek ve bu şekilde bir müdahaleye karşı çıkmakta, buna temel olarak da CCS md. 321/2'de yer alan yönetimin “*..üçüncü kişiye..*” devredilmesi ifadesini göstermektedir.

Aksi görüşteki yazarlar, ana ve babadan yönetimi kaldırılan serbest malların çocuk tarafından yönetilebileceğini ileri sürmektedirler³⁹. Bu grupta yer alan yazarların bazıları, kanunda açıklık olmamakla birlikte kanunun gerekçesi⁴⁰ ve meclisteki tartışmalar incelendiğinde, hükmün amacının ayırt etme gücüne sahip çocuğu yönetimden uzaklaştırmak olduğuna ilişkin bir emare tespit edilemeyeceğinden bahsetmektedirler⁴¹.

³⁷ Biderbost, (art.323), N.5, s.1163. Başka deyişle çocuğun serbest malları da koruma tedbirlerine konu olabilecektir. Mehmet Köksal ve Dilşah Buşra Kartal (2025). “Türk Medeni Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuğu Yüksek Menfaatini Koruyucu Önlemler”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 265, s.15.

³⁸ Papaux van Delden, (art.321-322), N.18, s.1992, dipnot 62'de yer alan yazarlar.

³⁹ Hürlimann-Kaup ve Jungo, s.369; Biderbost, (art.323), N.4, s.1163, Maranta, (art.323), N.5, s.750; bazı istisnalarla Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.321-322), N.33, s.884.

⁴⁰ Federal Konsey'in İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan değişikliğe ilişkin 05.06.1974 tarihli mesajı https://www.fedlex.admin.ch/eli/fga/1974/2_1_1_1/de, (Erişim Tarihi: 26.04.2025)

⁴¹ Hürlimann-Kaup ve Jungo, s.369.

Çocuk Koruma Kurulu'nun olmaması gibi bazı farklara rağmen benzer düzenlemeler içeren TMK md. 358 için de aynı tartışmanın yapılması mümkündür. Türk Hukuku'nda bazı yazarlarca, ana ve babanın, çocuğun saklı payını yönetme hakkının ölümüne bağlı tasarrufla mirasbırakan tarafından kaldırıldığı durumlarda, malların yönetimi için TMK md. 427 hükümlerine göre yönetim kayyımı atanacağı belirtilmektedir⁴². Açıkça ortaya koyulmamakla birlikte bu durumda, çocuğa yönetim hakkı verilemeyeceği sonucuna ulaşılabilir. Doktrindeki diğer bir görüş ise, saklı payın yönetiminin hem üçüncü kişilere hem de çocuğun kendisine bırakılabileceğini ileri sürmektedir⁴³. Bazı yazarlar ise serbest mallar arasında fark gözetmeksizin (karşılıksız kazandırma, saklı pay veya meslek ve sanat için verilen mal ya da kişisel kazanç) ayırt etme gücüne sahip olması şartıyla çocuğun, hiçbir izne gerek olmadan borçlandırıcı işlemleri yapabileceğini ortaya koymaktadırlar⁴⁴.

Bütün bunlar birlikte değerlendirildiğinde, öncelikle Çocuk Koruma Kurulu benzeri bir kurum olmamasına rağmen hem mehz kanunda hem de TMK'da yer alan "...üçüncü kişi.." ifadesi, sadece sözüyle değil, özüyle de incelenmelidir. Kanun koyucunun serbest malları düzenlemekteki amacı, sadece malları ana ve babanın yönetiminin dışında tutmak değildir. TMK md. 358'in de içinde bulunduğu serbest mallar düzenlemesi çocuğu, ergin olduktan sonra kendi mallarını bizzat yönetmeye ve dolayısıyla geleceğe hazırlamaktadır. Henüz ana ve babanın velayet hakkı devam ederken, bu kişiler çocuğa ve malların yönetimine ilişkin bazı tedbirleri alabilecek durumdalarken ve bir anlamda çocuk gözetimleri altındayken onun geleceğe hazırlanması, mallarının, kazancının yönetimini öğrenebilmesi için çocuğa fırsat tanınması amacıyla kanun koyucu özel düzenleme yapmıştır. Bunun sonucunda "*Çocuğun Serbest Malları*" başlığı altında düzenlenen TMK md. 357 ve md. 359'da genel kuraldan ayrılan kanun koyucu, bu hükümlerde serbest mallarını çocuğun kendisinin yönetmesine imkân tanıdığından, istisna olan serbest mallara ilişkin düzenlemelerin kendi içlerinde birbirinden ayrılmasına gerek kalmaksızın, TMK md. 358 için de aynı durumun geçerli olacağı sonucuna ulaşılmalıdır. Buna ilaveten engelleyici bir hüküm olmadığı da dikkate alınarak, kanaatimizce ayırt etme gücüne sahip, ergin olmayan çocuğun saklı payını bizzat kendisinin de yönetebileceği sonucuna ulaşılmalıdır.

⁴² Öztan, s.1183.

⁴³ Erdem ve Makaracı Başak, s.478.

⁴⁴ Şeref Ertaş (2007), "Yeni Medeni Kanunumuzda Velinin Çocuk Malları Üzerindeki Tasarruf Yetkisi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 9, Özel Sayı, s.391.

2.3. Meslek ve Sanatla Uğraşması İçin Çocuğa Verilen Mallar ile Çocuğun Kişisel Kazancı

Çocuğu yetiştirmek sadece onun beslenmesine, bakımına, eğitime özen göstermek anlamına gelmemektedir. Çocuğu sorumluluk sahibi bir yetişkin haline getirmek için ana ve babanın bazen arka planda kalarak, dış dünyadaki ilişkilerinde çocuğun kendilerinden bağımsız şekilde hareket etmesine imkân tanımları da gerekir⁴⁵. Bunun gerçekleştirilmesine yardımcı olacak bir hüküm, TMK md. 359'da yer almaktadır. TMK md. 359/I'de ana ve babanın, bir meslek ya da sanatla uğraşmaya yönelmesi için çocuğa, kendi malından bir kısım verilmesi veya çocuğun kişisel kazanç elde etmesi halinde bunların yönetimi ve bunlardan yararlanma haklarının ona ait olacağı belirtilmektedir. Çocuğun uğraştığı meslek ve sanatın veya çalıştığı işin, fikri, bedeni, fiziki olması önem arz etmemektedir⁴⁶. Çocuk meslek ve sanatla uğraşarak veya kişisel kazancıyla elde ettiği malları hem kullanma hem de onları fiilen yönetmeye yönelik hukuki işlemleri yapma yetkisine sahiptir. Böylece eski bir deyişe göre "*ticaret kişiyi reşit kılmaktadır*"⁴⁷. Çocuk, elde ettiği paranın hem yönetim hem de getirilerinden yararlanma yetkisine sahiptir⁴⁸. Buna karşılık eğer çocuk ana ve babasıyla aynı evde birlikte yaşıyorsa, ana ve babanın, kendisinin bakımı için ondan uygun bir katkı talep etmeleri imkânı, TMK md. 359/II'de yer almaktadır. Söz gelimi çocuk bir işyerinde çalışarak para kazanıyorsa, ana ve baba onun okul giderlerine katılması için elde ettiği maaşının bir kısmını isteyebilecektir.

Meslek ve sanatla uğraşarak veya kişisel kazancıyla elde ettiği mallar üzerinde ayırt etme gücüne sahip çocuğun ehliyeti, doktrinde "özel fiil ehliyeti" olarak isimlendirildiği şekilde, kısmen genişlemiştir⁴⁹. Başka deyişle çocuk bu mallara ilişkin hukuki işlemleri yapmaya yönelik medeni hakları kullanma ve dava ehliyetine sahip olup örneğin çalıştığı yerdeki hizmet sözleşmesinin feshi,

⁴⁵ Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.323), N.5, s.901.

⁴⁶ Ömer Çınar (2013). "Ana ve Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı", **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 71, Sayı: 1, s. 1360.

⁴⁷ "*Handel macht mündig*" August Egger (1949). **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku**, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara, (md.282), s.164.

⁴⁸ Kılıçoğlu, s.529. Babasının yanında ticaret yapmayı öğrenen ve kendisine değerlendirmesi için verilen parayla çocuk, hisse senedi de alabilir, dövize de çevirebilir, vadeli mevduat olarak bankaya da yatırabilir.

⁴⁹ Biderbost, (art.323), N.7, s.1165; Papaux van Delden, (art.323), N.3, s.1994; Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.323), N.34, s.911; Hürlimann-Kaup ve Jungo, a.g.e., s.369. Öztan, s.1183.

ücret alacağı için dava açmak⁵⁰, icra takibi yapmak⁵¹ benzeri işlemleri tek başına yapabilecektir⁵². Ancak çocuk kendisine tanınan meslek ve sanat faaliyeti alanının içinde yer alan tüm yükümlülüklerle girebilirken, faaliyet alanı dışına çıktığında sınırlı ehliyetsizliğe ilişkin genel kurallara tabi olacaktır. Bu sebeple haklara ehil olmak ve borç altına girme yetkisi, nitelik ve nicelik açısından sınırlıdır⁵³.

TMK md. 359'da ana ve babanın malların yönetiminden uzaklaştırılması amaçlanmamakta, ancak onların rızalarıyla çocuğun gelişimine ve yetişmesine katkı sağlamak için bazı malların yönetimi kendisine bırakılmaktadır. TMK md. 359 kapsamındaki serbest mallardan söz edebilmek için iki şartın bir araya gelmesi gerekmektedir. Öncelikle ana ve babanın rızası bulunmalıdır. Çocuğa meslek ve sanatla uğraşması için kendi malının bir kısmının verilmesi ya da kişisel kazanç sağlayacak faaliyetlerde bulunması için ana ve baba, izin vermiş olmalıdır. Bu izin verilirken, çocuğun kişiliği, yetenekleri, eğitimi, çalışılacak işin niteliği, güvenliği bir arada değerlendirilmelidir. Bunun yanında kanunlarda ve uluslararası düzenlemelerde de çocukların çalışmalarına ilişkin sınırlar bulunmaktadır⁵⁴. 4857 sayılı, 22.05.2003 tarihli İş Kanunu md. 72'ye göre maden ocakları ve tünel inşaatlarında çocukların çalıştırılması mümkün değilken yaş bakımından veya çalışma süresi açısından sınırlara da riayet edilmelidir (İş Kanunu md. 71/I, md. 71/V). Çocuğun ehliyetinin genişleyebilmesi için ikinci şart ise serbest mallarının sadece kendisine ana ve baba tarafından verilen veya kişisel olarak kazandığı miktarla sınırlı olmasıdır. Bu miktarı aşan mallarda çocuk, genel sınırlamalara tabi olacak, mallar ana ve baba tarafından yönetilecektir. Ana ve baba, TMK md. 359'a göre çocuğa serbest mallarını yönetme imkânı tanırken, her durumda çocuğun üstün yararına uygun şekilde hareket etmeli ve diğer tüm kararlarda olması gerektiği gibi çocuğun görüşünü alarak ve ona danışarak hayatını düzenleme olanağı tanınmalıdır (TMK md. 339/III).

⁵⁰ İsviçre Federal Mahkemesi'nin ATF 112 II 102 sayılı, 13.05.1986 tarihli kararı. (www.swisslex.ch)

⁵¹ İsviçre Federal Mahkemesi'nin ATF 106 III 8 sayılı, 30.05.1980 tarihli kararı. (www.swisslex.ch)

⁵² Egger, (md.282), s.164.

⁵³ Biderbost, (art.323), N.7, s.1164. Örneğin, çocuk 200 franklık bir bisiklet için geçerli bir sözleşme yapabilirken, 5000 franklık bir dağ ekipmanı sözleşmesi için ana ve babanın izin veya icazetini almalıdır.

⁵⁴ Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından (ILO) Cenevre'de kabul edilen 06.06.1973 tarihli "İstihdama Kabulde Asgarî Yaşa İlişkin 138 Sayılı Sözleşme" imzalanmış, Türkiye için sözleşme 30.10.1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

3. SERBEST MALLARIN ÇOCUK TARAFINDAN YÖNETİLEBİLMESİ İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

3.1. Yönetilecek Malların Niteliği

Ana ve babanın, kural olarak velayet hakları devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hakları ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Ancak kanun, bazı malların yönetimini çocuğa bırakmıştır. Bunlar, TMK md. 357-359 arasında düzenlenen serbest mallardır. Bu hükümlerin kapsamı dışında yer alan mallarda, çocuğun yönetiminden bahsedilemeyecektir. Çocuğun yönetimine bırakılan mallar; karşılıksız kazandırmalar (TMK md. 357), saklı pay (TMK md. 358), meslek ve sanatla uğraşması için çocuğa verilen mallar ile çocuğun kişisel kazancı (TMK md. 359) kategorilerinden oluşmaktadır. Fakat bu kategorilere girmesine rağmen, kanunda yazılı şartları taşımayan mallar üzerinde çocuğun yönetim hakkı bulunmamaktadır. Söz gelimi TMK md. 359'a göre ana ve babanın rızası olmadan yapılan hizmet sözleşmesi geçersizdir⁵⁵. Ana ve baba, çocuğun yeteneklerine, gelişimine, okul saatlerine aykırı olan bir hizmet sözleşmesi kurmasına izin vermemekte haklı olabilir. Geçersiz sözleşmeye rağmen çocuğun çalışmasıyla elde ettiği ücret alacağı, çocuk mallarına eklenmek üzere talep edildiğinde ücretin, ana ve babaya ödenmesi gerekmektedir⁵⁶. Bu şekilde elde edilen ücret, serbest mallar arasında olmadığı için, çocuğun yönetiminde değildir ve genel kurala tabi olacaktır.

TMK md. 357-359 arasında bahsedilmeyen, ancak son derece önemli bir diğer mal kategorisi de çocuğa verilen cep harçlıklarından oluşmaktadır. Bunlar ana ve baba tarafından (veya onların izinleriyle üçüncü kişiler tarafından) verilen ve değeri çok yüksek olmayan bir miktar paradan oluşmaktadır. Cep harçlıkları kanunda yer almamasına rağmen, doktrinde çocuğun kendisinin yöneteceği mallar arasında değerlendirilmektedir⁵⁷.

3.2. Çocuğun Ayırt Etme Gücüne Sahip Olması Şartı

Velayet altındaki çocuk ayırt etme gücüne sahipse sınırlı ehliyetsiz, değilse tam ehliyetsizdir. Tam ehliyetsiz çocuk, kural olarak hukuki sonuç doğuracak

⁵⁵ Papaux van Delden, a.g.e., (art.323), N.4, s.1994; Öztan, a.g.e., s.1184; Baygın ve Topuz, s.399.

⁵⁶ Öztan, a.g.e., s.1185.

⁵⁷ Biderbost, (art.323), N.2, s.1162.

irade beyanında bulunamayacağı gibi kendisine karşı yapılan irade beyanları da sonuç doğurmayacaktır (TMK md. 15). Bu durumda çocuğun tüm işlemleri ve mallarının yönetimi de onun adına yasal temsilcileri sıfatıyla ana ve baba tarafından yapılacaktır. Buna karşılık ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsiz çocuk, TMK md. 16/I, c. 1'e göre yasal temsilcilerinin rızası olmadığı sürece, kendi işlemleriyle borç altına giremeyecektir. Hükmün amacı dikkate alınarak okunduğunda ayırt etme gücüne sahip çocuğun, kural olarak hem borçlandırıcı hem de tasarruf işlemlerinde yasal temsilcilerinin rızalarına ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır⁵⁸. Öte yandan, çocuğun karşılıksız kazandırmalarda (TMK md. 16/I, c. 2), kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımında (TMK md. 16/I, c. 2) olduğu gibi istisnai bazı durumlarda bu rızanın alınması gerekli değildir. Çocuğun ana ve baba rızasına gerek kalmaksızın kendi kendisine yöneteceği serbest malları da bu istisnalar arasında yer almaktadır.

Kanun koyucu bazı hallerde çocuğun, malları üzerinde tasarrufta bulunma ehliyetine sahip olması gerektiğini öngörmüştür. Bu kapsamdaki serbest mallarını yönetebilmesi için çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir. TMK md. 357-359 arasında düzenlenen serbest malların, çocuk tarafından da yönetilebileceği belirtilirken bu hükümlerde ayırt etme gücünden açıkça bahsedilmemektedir. Ancak sınırlı ehliyetsiz çocuğun TMK md. 16'da belirtilen istisnai nitelikteki karşılıksız kazandırmalarında ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanırken, hükmün kenar başlığında da gösterildiği gibi, ayırt etme gücüne sahip olması gerekmektedir. Ayırt etme gücünün mevcut olup olmadığı, her somut olaya göre hâkim tarafından çocuğun zihinsel gelişimi, olgunluk derecesi, yaşı göz önüne alınarak değerlendirilmelidir⁵⁹. Zira ayırt etme gücü, duruma göre değişebilen göreceli bir kavramdır. Ayırt etme gücünden söz edebilmek için çocuğun belirli bir yaşa erişmiş olması zorunlu değildir⁶⁰. Anaokulundaki çocuğa verilen cep harçlığı da onun serbest malları arasında olduğundan bununla küçük alışverişler yapması halinde o hukuki işlem için ayırt etme gücüne sahip olduğu söylenebilirken, TMK md. 323'e göre serbest mallar arasındaki bir işletmenin yönetiminde aynı çocuğun ayırt etme gücüne sahip olduğundan bahsedilemez. Bu sebeple malların

⁵⁸ Hasan Erman (2023). **Medeni Hukuk Derstleri, Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul, s.149.

⁵⁹ Arzu Genç Arıdemir (2012). "Velayet Altında Olan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Küçüğün Rızası", **Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması**, Editör: Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik, Gülen Sinem Tek, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.97.

⁶⁰ Süleyman Yılmaz (2023). **Medeni Hukuk Kişiler Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, İstanbul, s.104.

yönetimi ve kullanımında, cep harçlığı ile işletmeyi yönetme örneğinde olduğu gibi hukuki işlemin karmaşıklığına bağlı olarak, çocuğun fiil ehliyeti değişebilir; bunun sonucunda çocuk, bir hukuki işlemi yapabilirken diğerini yapamayabilir⁶¹.

Çocuğun ayırt etme gücü göreceli olduğu için söz konusu hukuki işlemde ayırt etme gücünün olup olmadığının tespitinde iki husus değerlendirilmelidir. Bunlar, ilgili işlemin özelliği ve çocuğun gelişim aşamalarıdır⁶². Öncelikle hukuki işlemin niteliği, zorluğu ve kapsamı incelenmelidir. Ardından söz konusu hukuki işlem için çocuğun psikolojisi, zekâsı, bilişsel farkındalığı, sosyal çevresi, eğitimi birlikte değerlendirilerek o işlem için ayırt etme gücünün olup olmadığı incelenmelidir. Yapılacak işlem ne kadar karışık, bunların da düzeyi ve önemi o kadar artmaktadır. Genel yaşam deneyimleriyle, erginlik yaşına yaklaşan bir çocuğun ayırt etme gücüne sahip olduğu, oysa yürümeye yeni başlayan çocuğun ayırt etme gücünün bulunmadığı varsayılır. Ancak ikisinin ortasındaki yaş grubunda genel yaşam deneyimlerinden yola çıkarak her durum için geçerli olabilecek bir varsayımda bulunulamaz; çünkü çocuğun ayırt etme gücü, onun gelişim düzeyine de bağlıdır⁶³. Bu gibi durumlarda, ayırt etme gücünün varlığı karine olup, yokluğunu iddia eden ve bundan hak elde eden kişinin iddiasını ispat etmesi gerekmektedir. Ayırt etme gücünün varlığını kanıtlamak zor olduğundan, mahkeme kararlarında da kural olarak varsayılması gerektiği belirtilmektedir⁶⁴.

Ayırt etme gücü yoksa çocuk, serbest malları kapsamındaki malları dahi yönetemez⁶⁵. Bu durumda tam ehliyetsiz olan çocuğa, gerek karşılıksız kazandırmalarda bulunan kişinin talebiyle olsun gerekse saklı payı ölüme bağlı tasarruf yoluyla ana ve babanın yönetiminin dışında tutulsun malların yönetimi için, aksine düzenleme olmadığı veya yönetim üçüncü kişiye bırakılmadığı sürece, kayyım atanması gerekmektedir. Başka deyişle çocuğun kazandırmayı yönetecek olgunluğa ulaşmadığı ve ayırt etme gücüne sahip olmadığı karşılıksız kazandırmalarla, mirasbırakanın iradesiyle genel kuraldan ayrılan saklı payın yönetimi için kayyım atanmalıdır⁶⁶.

⁶¹ Hürlimann-Kaup ve Jungo, s.366.

⁶² Christophe Herzig (2012). **Das Kind in den familienrechtlichen Verfahren**, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, s.59.

⁶³ Hürlimann-Kaup ve Jungo, s.366.

⁶⁴ İsviçre Federal Mahkemesi'nin ATF 134 II 235 sayılı, 02.04.2008 tarihli kararı. (www.swisslex.ch)

⁶⁵ Papaux van Delden, (art.321-322), N.18, s.1992.

⁶⁶ Öztan, s.1179.

TMK md.,339/III'de ana ve babanın çocuğa, olgunluğu ölçüsünde hayatını düzenleme olanağı tanımları gerektiği belirtilmiştir. Mallarının yönetimi için başkasına ihtiyaç duyma zorunluluğu, çocuğun ergin olmasıyla sona erdiğinden, erginlik yaşına yaklaştıkça, çocuğa giderek daha fazla söz hakkı verilmesi ve onun da işlemlere dâhil edilmesi gerekmektedir. Bundan yola çıkılarak kanunda çocuğun ekonomik bağımsızlığa hazırlanması için ona bazı malları yönetim hakkı tanınmıştır. Dolayısıyla ayırt etme gücüne sahip çocuğun ehliyeti, TMK md. 323'e göre meslek ve sanatla uğraşarak veya kişisel kazancıyla elde ettiği mallar üzerinde kısmen genişlemiştir⁶⁷. Ancak özel fiil ehliyeti sadece bu kapsamdaki mallara ilişkin hukuki işlemler için söz konusu olup TMK md. 323'ün dışında kalan hukuki işlemlerde genel kural uygulanacaktır. Bunun sonucunda ergin olmayan ayırt etme gücüne sahip çocukların bazı durumlarda fiil ehliyetine sahip olup, o kapsamda sözleşmeler dâhil her türlü hukuki işlemi yapabilmesi hali, hukuki işlemlerde belirsizliğe yol açtığı gerekçesiyle bazı yazarlarca haklı olarak eleştirilmektedir⁶⁸.

SONUÇ

Çocuğun korunması, sadece kişi varlığını değil çocuk mallarını da içine alan geniş bir kavramdır. Bu sebeple çocuk, bir ergin olarak tam ehliyetli hale gelinceye kadar mallarının yönetimi kural olarak ana ve babaya bırakılmış, bu sayede malların iyi yönetim ilkeleri ve çocuğun üstün yararı dikkate alınacak şekilde yönetilerek, korunması sağlanmıştır. Ancak kanun koyucu, bazen ergin olduktan sonra tüm malları kendisine verildiğinde, deneyimsiz şekilde davranmaması amacıyla çocuğu önceden geleceğe hazırlamak için, bazen de ana ve babanın çeşitli durumlarda yönetimden uzaklaştırılması sebebiyle, ergin olmamasına rağmen çocuğun yönetebileceği bazı malları TMK md. 357-359'de düzenlemiştir. Serbest mallar adı verilen bu mallar, ana ve baba ya da üçüncü kişilerden çocuğa yapılan bağış benzeri karşılıksız kazandırmalar, ölüme bağlı tasarruf yoluyla genellikle büyükanne ve büyükbaba gibi aile bireyleri tarafından ana ve babanın yönetiminden uzaklaştırılmak istenerek çocuğa bırakılan saklı pay, ana ve baba tarafından çocuğun meslek ve sanatla uğraşması için verdikleri mallar ile çocuğun fiziken veya zihinsel faaliyetleriyle elde ettiği kişisel kazancından oluşmaktadır.

⁶⁷ Biderbost, (art.323), N.7, s.1165; Papaux van Delden, (art.323), N.3, s.1994; Affolter-Fringeli ve Vogel, (art.323), N.34, s.911; Hürlimann-Kaup ve Jungo, a.g.e., s.369. Öztan, s.1183.

⁶⁸ Hürlimann-Kaup ve Jungo, s.371.

Temel kural olan ana ve babanın yönetimi, serbest mallarda kaldırılmıştır. Serbest mallar, çocuk veya üçüncü kişi tarafından yönetilebilir. Henüz ergin olmadığı için sınırlı ehliyetsiz çocuğun tek başına hukuki işlem yapma ehliyeti bulunmamasına rağmen mallarını kendisinin de yönetmesi mümkündür. Bunun için ilki mallara ikincisi çocuğa ilişkin iki şartın bir arada olması gerekmektedir. Öncelikle çocuğun kendisinin yönetebileceği mallar, TMK md. 357-359'da düzenlenen serbest mallar arasında yer almalıdır. Ardından çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması zorunludur. Ayırt etme gücü, her olayda ayrı ayrı değerlendirilmesi gereken, göreceli bir kavram olduğu için malların büyüklüğü, nitelikleri, yönetim faaliyetinin karışık işlemleri gerektirmesi, çocuğun ayırt etme gücünün tespitinde önemli rol oynamaktadır. Böylece serbest mallar arasında dahi yer alsa, çocuğun mallarına ilişkin bazı hukuki işlemleri kendisinin tek başına yapıp bazılarını ise yapamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- AFFOLTER-FRINGELI, Kurt ve Urs Vogel (2016). **Die elterliche Sorge/ der Kindesschutz, Das Kindesvermögen, Minderjährige unter Vormundschaft, Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Berner Kommentar**, Editör: Heinz Hausheer, Hans Peter Walter, Stämpfli Verlag AG, Berne.
- AKÇAAL, Mehmet (2024). **Medeni Hukuk**, Yetkin Yayınları, Ankara.
- AKINTÜRK, Turgut ve Derya Ateş (2024). **Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku**, Beta Yayınevi, İstanbul.
- AKYÜZ, Emine (2024). **Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması**, 9. Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- BAYGIN, Cem ve Murat Doğan (2005). “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı”, **Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: IX, Sayı: 1-2, ss. 379-427.
- BIDERBOST, Yvo (2023). **Personen- und Familienrecht – Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB – PartG, CHK- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, Editör: Ruth Arnet, Peter Breitschmid, Alexandra Jungo, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich.
- CEYLAN, Ebru (2018). “Türk Velayet Hukukunda Yeni Gelişmeler”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 181, ss.1-16.
- COSKUN-IVANOVIC, Tanja (2023). **Fortsetzungsfamilien im Recht- Recht auf Fortsetzung der Familie? Darstellung de lege lata und Vorschläge de lege ferenda**, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich.
- ÇINAR, Ömer (2013). “Ana ve Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 71, Sayı: 1, ss. 1355-1364.
- EGGER, August (1949). **Medeni Kanun Şerhi Aile Hukuku**, Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni Cezaevi Basımevi, Ankara.
- ERDEM, Mehmet ve Aslı Makaracı Başak (2022). **Aile Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- ERMAN, Hasan (2023). **Medeni Hukuk Dersleri, Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku**, Der Yayınları, İstanbul.

- ERTAŞ, Şeref (2007). “Yeni Medeni Kanunumuzda Velinin Çocuk Malları Üzerindeki Tasarruf Yetkisi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 9, Özel Sayı, ss. 391-398.
- FELDER, Wilhelm ve Hausheer Heinz (2021). **Familienrecht für Einsteiger**, Stämpfli Verlag AG, Berne.
- GENÇ ARIDEMİR, Arzu (2012). “Velayet Altında Olan Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Küçüğün Rızası”, **Türk Medeni Kanunu Hükümlerinin Çocuk Hakları ile Uyumlaştırılması**, Editör: Aslı Makaracı Başak, Seda Öktem Çevik, Gülen Sinem Tek, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- HELVACI, Serap ve Fulya Erlüle (2023). **Medeni Hukuk**, Legal Yayıncılık, İstanbul.
- HERZİG, Christophe (2012). **Das Kind in den familienrechtlichen Verfahren**, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich.
- HÜRLİMANN-KAUP, Bettina ve Alexandra Jungo (2022). “Verwaltung und Nutzung des Kindesvermögens durch das urteilsfähige Kind”, **Le Droit Sans Frontières**, Editör: Eva Maria Belser, Pascal Pichonnaz, Hubert Stöckli, Stämpfli Verlag AG, Zürich.
- KILIÇOĞLU, Ahmet (2024). **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara.
- KÖKSAL, Mehmet ve Dilşah Buşra Kartal (2025). “Türk Medeni Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu Kapsamında Çocuğu Yüksek Menfaatini Koruyucu Önlemler”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 265, ss. 2-24.
- MARANTA, Luca (2021). **ZGB Kommentar Schweizerisches Zivilgesetzbuch, OFK- Orell Füssli Kommentar**, Editör: Jolanta Kren Kostkiewicz, Stephan Wolf, Marc Amstutz, Roland Fankhauser, Orell Füssli Verlag AG, Zürich.
- MEIER Philippe ve Stettler Martin (2009). **Droit de la Filiation**, Schulthess Editions romandes, Zürich.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa (2013). “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XVII, Sayı: 3, ss. 81-105.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa ve Ahmet Cemal Ruhi (2016). **Çocuk Hukuku ve Çocuk Hakları**, XII Levha Yayıncılık, İstanbul,

ÖZTAN, Bilge (2015). **Aile Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara.

PAPAU VAN DELDEN, Marie-Laure (2009). “La Gestion des Biens de l'enfant: Pouvoir Parental et Dispositions en Faveur de l'enfant”, **La Planification du Patrimoine Journée de Droit Civil 2008**, En l'honneur du Professeur Andreas Bucher, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich.

PAPAU VAN DELDEN, Marie-Laure (2010). **Commentaire Romand, Code Civil I, Art. 1-456 CC**, Editör: Pascal Pichonnaz, Bénédict Foëx, Christiana Fountoulakis, Helbing Lichtenhahn Verlag, Bâle.

REYHANİ YÜKSEL, Sera (2016). **Velayet Hakkının Anayasal Sınırları**, Legal Yayınevi, İstanbul.

ROHDE, Alexander (2006). **Die Ernennung von Drittpersonen zur Verwaltung von Vermögen Minderjähriger (Art. 321 und 322 ZGB)**, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich.

YILMAZ, Süleyman (2023). **Medeni Hukuk Kişiler Hukuku**, Yetkin Yayıncılık, İstanbul.

YILMAZ, Canan (2023). **Velayet Hukuku**, Seçkin Yayınları, Ankara.

YÜNLÜ, Semih (2023). **Medeni Hukuk II Aile Hukuku**, Editör: Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Adalet Yayınevi, İstanbul.

ZEYTİN, Zafer ve Ömer Ergün (2022). **Türk Medeni Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, İstanbul.